

Biblioteksplan för Eskilstuna kommun till 2021 – *Med biblioteket växer individen*

”Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information. Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.”¹

Citatet ovan beskriver fortfarande på ett bra sätt bibliotekets grunduppdrag – att ge tillgång till och förmedla information, bildning och kultur och vara en demokratisk arena. Biblioteksverksamheten har idag ett stort förtroende hos allmänheten, en stor majoritet av både de som besöker bibliotek och de som inte gör det tycker att biblioteken är viktiga i samhället.

Bibliotek är ett starkt varumärke enligt nationella undersökningar – förtroendet är stort för verksamheten. Alla har rätt att vistas där, besökaren behöver inte göra eller prestera något. Inramningen är ideologiskt och religiöst neutral, framtoningen icke-kommersiell. På så sätt är biblioteken unika platser.

Alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek med ett brett mediebestånd anpassad utifrån deras behov. Genom verksamheten får elever tillgång till rika läsupplevelser som bidrar till språkutveckling och personlig utveckling.

Genom att stärka människors bildning, delaktighet och engagemang i samhällsfrågor bidrar biblioteksverksamheten till en ökad folkhälsa.

Planens syfte

Syftet med biblioteksplanen är att utifrån bibliotekslagens krav tydliggöra ansvar, prioriterade områden och önskad utveckling under de kommande åren. Kommunala biblioteksplaner bör omfatta folkbibliotek, skolbibliotek, medieförsörjningen mellan

¹ Citerat ur Unescos folkbiblioteksmanifest.

andra kommunala institutioner samt beskriva samarbeten på kommunal och regional nivå.

Eskilstuna idag

I Eskilstuna bor i dag över 100 000 flickor och pojkar, kvinnor och män. En dryg femtedel av befolkningen är barn och unga under 18 år och ungefär lika stor andel är utrikes födda. Här talas många olika språk, de största förutom svenska är finska, arabiska och somaliska. Eskilstuna har också en växande äldre befolkning.

Det finns stora utmaningar i att få fler i arbete och egen försörjning och höja utbildningsnivån. Skillnader i inkomst och utbildningsnivå mellan olika geografiska delar och bostadsområden behöver jämnas ut.

Kommunens verksamheter behöver fånga upp invånarnas behov och möta ett föränderligt och kulturellt heterogent samhälle. Kommunens resurser och infrastruktur ska användas för att skapa största möjliga värde för invånarna.

Utbildningsnivå och inkomst är viktiga faktorer för människors hälsa, levnadsvanor, kulturvanor, tillgång till digital teknik, valdeltagande och delaktighet i det demokratiska samhället. Föräldrarnas bakgrund och livssituation har betydelse för barn och ungas förutsättningar att tillgodogöra sig skolgången och ha en berikande fritid.

Under de senaste decennierna har polariseringen, det vill säga skillnaderna mellan olika grupper i samhället ökat. Det gäller både skillnader i inkomst, åsikter och hälsa. Det ger även människor olika förutsättningar för kulturvanor och påverkar vad invånare har tillgång till, tar del av, är intresserad av eller har råd med.

Definitioner

Med begreppet **Eskilstuna** menas det geografiska området Eskilstuna kommun, det vill säga Eskilstuna, Torshälla samt landsbygden. I texten används Eskilstuna.

Där begreppet **bibliotek** används avses den samlade folkbiblioteksresursen (kommunal biblioteksverksamhet).

Med **skolbibliotek** avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställts till elevernas och lärarnas förfogande med hjälp av kompetent personal och som är en del av skolans pedagogiska verksamhet.

Mötesplats avser de mötesplatser som har biblioteksverksamhet.

Med **filial** avses en fast fristående avdelning med ett till största delen fast mediebestånd, fast personal och regelbundna öppettider.

Med **närbibliotek** avses utlåningsverksamhet med ett mindre mediebestånd och öppethållande.

Där inget annat anges berör målen **folkbiblioteksverksamheten** d.v.s. all biblioteksverksamhet med kommunalt huvudmannaskap.

Biblioteksverksamheten i Eskilstuna

Ansvaret för folkbiblioteksverksamheten i Eskilstuna är fördelad mellan kultur- och fritidsnämnden och Torshälla Stads nämnd. Verksamheten finns fördelad mellan Stadsbiblioteket, biblioteksfilialer i Torshälla, Årby och Lagersberg, två närbibliotek i Alberga och Kjula samt på mötesplatsen Fröslunda Fröet.

Barn- och utbildningsnämnden och Torshälla Stads nämnd ansvarar för kommunens skolbibliotek. För fristående skolor ansvarar respektive huvudman för skolbiblioteken.

Biblioteksverksamheten i Eskilstuna kommun är uppskattad av besökarna. Besöken fortsätter att öka och nöjdheten med biblioteksverksamheten i kommunen har ökat successivt under flera mätningar. Stadsbiblioteket i centrum är idag välbesökt av människor i alla åldrar och av olika bakgrunder. Eskilstuna kommuns hela folkbiblioteksverksamhet besöks i ungefär samma omfattning som i jämförbara kommuner.

Däremot har Eskilstuna färre aktiva låntagare, personer som lånat på folkbiblioteken under året. Antalet utlån per invånare är också betydligt lägre än i jämförbara kommuner. Det betyder att de som tar del av verksamheten idag är nöjda men att det samtidigt finns en stor grupp som inte alls tar del av det som biblioteket har att erbjuda.

Det finns ett samband mellan utbildningsnivå och användande av bibliotek där kommuner med lägre utbildningsnivå tenderar att ha ett mindre biblioteksnyttjande. Eskilstuna har också färre integrerade skol- och folkbibliotek vilket gör att färre skollån blir registrerade i statistiken än i vissa jämförbara kommuner.

En stor utmaning för biblioteksverksamheten är att nå fler, att nå dem som i dag inte har hittat till verksamheten. Det kräver ett förändrat arbetssätt och effektivare utnyttjande av resurser men också en effektiv och stark biblioteksstruktur.

Ansvar och uppföljning

Biblioteksplanen gäller för all biblioteksverksamhet i kommunkoncernen. Ansvariga nämnder ska arbeta utifrån planens inriktning och delmål med utgångspunkt i den egna verksamhetens ansvarsområden och uppdrag.

Aktiviteter i biblioteksplanen ska föras in som åtaganden i respektive nämnds årliga verksamhetsplaner och följas upp i verksamhetsberättelser. Varje nämnd ansvarar även för att säkerställa att de egna aktiviteterna är möjliga att följa upp. Det är viktigt när planen ska utvärderas inför nästa planperiod. Varje nämnd bör kunna svara på frågor om:

- Hur nämnden arbetat med aktiviteten.
- Vilka erfarenheter som finns från arbetet
- Vilka eventuella effekter arbetet med aktiviteten har lett till.

Den nämnd som står först i kolumnen och är markerad med fet stil är ansvarig för att samordna aktiviteten tillsammans med övriga nämnder och bolag inom kommunkoncernen.

Genom aktiviteter som går att följa upp kan verksamhetens riktning och utveckling följas över tid. Kommunens resurser ska användas för rätt saker och i rätt omfattning. För att arbeta målinriktat ansvarar varje nämnd själva för att ta fram relevanta nyckeltal som stödjer uppföljningen.

En samlad uppföljning och utvärdering av handlingsplanen ska ske inför nästa revidering. Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för utvärdering och revidering av planen i sin helhet.

Planen följs upp utifrån övergripande nyckeltal med utgångspunkt från 2015 års nivåer:

Nyckeltal	Uppföljning
Andelen aktiva låntagare ska öka från 20 % till minst 25 %.	2021
Öka antalet besök från 5,8 till minst 6,2.	2021
Öka antalet nya låntagare med minst 15 %.	2021
Öka antalet utlån av barn- och ungdomslitteratur med minst 10 %. Från 245 000 till minst 270 000.	2021

Inriktning för biblioteksverksamheten i Eskilstuna kommun till 2021

Biblioteksverksamheten i Eskilstuna är angelägen, tillgänglig och anpassad efter invånarnas behov med ett utbud av tjänster och aktiviteter som speglar dagens och framtidens Eskilstuna. Biblioteket är en demokratisk arena där olika kulturer och erfarenheter möts och där det demokratiska samtalet förs som ger en fördjupad förståelse av och perspektiv på samtiden i Eskilstuna, Sverige och världen. Det goda hållbara mötet präglar verksamheten, ett möte anpassad efter den enskildes förutsättningar och behov.

Alla invånare oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion eller annan trosuppfattning, ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, funktions-nedsättning eller socioekonomiska förutsättningar känner sig välkomna att ta del av biblioteksverksamheten – för bildning och inspiration, för att skapa och för att möta andra människor, erfarenheter och åsikter. På biblioteket finns källan till information, kunskap, litteratur och bildning som förmedlas av kompetent personal.

Eskilstunaborna möter verksamheten på bibliotek, filialer, närbibliotek och mötesplatser men också ute i samhället – i stadsdelar, i föreningsverksamheten, på äldreboendet eller i shoppingcentret. Biblioteket värnar litteraturen och berättandet i alla dess former. Det litterära samtalet och det lässtimulerande arbetet bedrivs för alla åldrar oavsett språktillhörighet och bakgrund.

Filialer och närbibliotek finns där behovet av främjande och förebyggande insatser är som störst, där de gör störst nytta. Verksamheten ska möta människor där de bor och verkar i vardagen och är anpassade efter människors behov i närområdet. Biblioteksverksamheten bjuder in besökaren till att delta, att skapa själv och att bidra med sin kunskap och sina erfarenheter. Barnrättsperspektivet är en viktig utgångspunkt för all biblioteksverksamhet i Eskilstuna.

Biblioteksverksamheten strävar alltid efter att samverka med andra aktörer för att nå så många som möjligt. Samverkan inom biblioteksområdet lokalt, regionalt och nationellt stärker kvalitén i verksamheten.

Biblioteksplanens målområden

Denna plan är indelad i sex målområden. Inom varje målområde finns ett **övergripande mål** som beskriver hur utvecklingen ska se ut.

Till varje övergripande mål finns ett antal **delmål** knutna som i sin tur ska leda till att det övergripande målet nås. Slutligen beskrivs de **aktiviteter** som ska leda kommunens arbete mot målen.

Planen anger även en tidsperiod för varje aktivitet och vilken eller vilka nämnder eller bolag som ansvarar.

Målområde 1. Tillgång till biblioteksverksamhet

Biblioteksverksamheten bidrar till en levande och attraktiv stad och landsbygd. De är välbesökta och bidrar till stadsdelsutveckling. Ett starkt stadsbibliotek är basen för verksamheten.

Stadsbiblioteket – Basen i biblioteksverksamheten

Stadsbiblioteket är en inspirerande och spännande plats för alla åldrar. Aktiviteter och program ska tilltala olika målgrupper och innehålla både bredd och spets. Stadsbiblioteket anpassas till den moderna biblioteksverksamhetens behov. Här ska finnas plats för studier och för familjer med barn i olika åldrar, för besökare som söker information vid datorerna och för dem som läser tidningar och tidskrifter. Här ska finnas lugna platser, bekväma och trivsamma sittmiljöer men också plats för möten och aktiviteter.

Filialer och närbibliotek

Filialer och närbibliotek ska finnas där behovet av främjande och förebyggande insatser är som störst. De ska anpassas efter de boende i området och verksamheten kan på så sätt se olika ut och ha olika grad av biblioteksservice och öppethållande.

Biblioteket i vardagen

Den mobila och mer flexibla verksamheten ska utvecklas för att kunna nå de som inte tar del av biblioteksverksamheten idag. Bibliotekets personal ska kunna dyka upp på väntade och oväntade ställen. Det kan vara genom pop up – bibliotek (verksamhet

som finns tillfälligt t ex i ett köpcentrum), utökad bokbussverksamhet eller genom deltagande i olika evenemang, både stora och små.

Biblioteket på internet

Det digitala biblioteket är tillgängligt för eskilstunaborna dygnet alla timmar och ger möjlighet till kunskapsinhämtning, läsinspiration, att sköta biblioteksärenden, läsa tidningar från hela världen och ladda ner e-böcker. Det digital och fysiska biblioteket utvecklas tillsammans.

Delmål

- Utbudet av aktiviteter, både på bibliotek, närbibliotek och mötesplatser och ute i samhället, breddas för att nå män, kvinnor, flickor och pojkar av olika bakgrunder och med olika förutsättningar.
- Den mobila och mer flexibla verksamheten ska utvecklas för att kunna nå de som inte tar del av biblioteksverksamheten idag.

Aktiviteter	Klart senast	Ansvarig
Genomföra en översyn av bibliotekets infrastruktur. Fokus ska vara på geografisk placering och verksamhetens innehåll för att ge största möjliga tillgång till biblioteksverksamhet för kommunens invånare.	2018	KFN
Förstudie över stadsbibliotekets lokalbehov. Tillgänglighetsperspektivet ska beaktas.	2019	KFN
Biblioteksverksamheten i Fröslunda utökas i samverkan med andra aktörer.	2018	KFN

Målområde 2. Det månspråkiga och mångkulturella Eskilstuna

Biblioteksverksamheten ska spegla det mångkulturella Eskilstuna. Medier och tjänster för personer med annat modersmål än svenska ska utvecklas. I samarbete med andra aktörer kan den språkstimulerande verksamheten utvecklas. Biblioteket ska arbeta för möten mellan olika kulturer och bakgrunder och på så sätt främja inkludering.

De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romska och samiska. Biblioteket ska utifrån kommuninvånarnas behov erbjuda litteratur och information på minoritetsspråken. Eskilstuna kommun är finskt förvaltningsområde och har därför ett särskilt ansvar för det finska språket.

Delmål

- Biblioteksverksamheten ska vara tillgängliga för alla oavsett språk och kulturell bakgrund.

Aktiviteter	Klart senast	Ansvarig
Språk- och läsfrämjande aktiviteter ska utvecklas utifrån-behov och önskemål-hos de som inte har svenska som modersmål.	Pågående	KFN, TSN, VON, BUN
Andel utländska medier i förhållande till medier på svenska ska öka.	Pågående	KFN, TSN
Språkkompetensen i den samlade folkbiblioteksorganisationen ska breddas för att möta det mångkulturella samhället och bidra till att fler tar del av biblioteksverksamheten.	Pågående	KFN, TSN, BUN

Målområde 3. Barn och unga

Tillgång till ett välutvecklat språk är en demokratifråga. Utan möjlighet att uttrycka sig eller förstå text hindras människor från att aktivt delta i samhället. Det lässtimulerande arbetet som präglas av lust och glädje ska börja i tidig ålder både i förskola och skola men också på fritiden där människor i barnens omgivning har en viktig roll.

Att arbeta lässtimulerande bland barn och unga är en av huvuduppgifterna för folkbiblioteket. Det handlar främst om barns fritidsläsning, men också i samarbete med barnavårdscentral, förskola, skola, föreningar med flera.

Flickor och pojkar ska mötas av lust, glädje och inspiration till språket och läsning. Mötet med språket och berättelserna ska ske tidigt. Särskild uppmärksamhet ska ägnas flickor och pojkar med funktionsnedsättningar så att de får tillgång till böcker genom anpassade medier och tekniska hjälpmedel.

Eskilstuna kommuns lässatsning

Lässatsningen görs i samverkan mellan kultur- och fritidsförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen och Torshälla stads förvaltning. Eskilstuna stadsbibliotek ansvarar för genomförandet.

Lässatsningens grunduppdrag är att arbeta för att utveckla flickors och pojkars språk och lust att läsa i förskola, grundskola och på fritiden till och med årskurs tre. Satsningen bidrar till förskolans och skolans måluppfyllelse.

Lässatsningen ska öka möjligheten för flickor och pojkar att besöka folk- och skolbibliotek och ge bästa möjliga stöd till varje barn genom individuell anpassning av litteratur. Genom lässatsningen ska flickors och pojkars läslust öka och bidra till att deras möjlighet att inhämta kunskap förbättras.

Delmål

- Flickor och pojkar ska ha möjlighet att påverka och vara delaktiga i utvecklingen av biblioteksverksamheten.

- Biblioteken ska stärka flickors och pojkars läsande och kunskapssökande genom ett attraktivt medie- och programutbud, ett uppsökande arbetssätt och med tydligt barnrättsperspektiv.
- Kommunens lässatsning ska stärka flickor och pojkars läslust och på så sätt bidra till språkutveckling och personlig utveckling. Lässatsningen ska särskilt uppmärksamma barn med någon form av läsnedsättning.

Aktiviteter	Klart senast	Ansvarig
En läsfrämjandeplan tas fram för flickor och pojkar.	2017	KFN
Antalet program och aktiviteter för flickor och pojkar ska öka från 33 % till 50 % av det totala programutbudet.	2021	KFN, TSN
Biblioteksverksamheten ska särskilt arbeta för att nå ut med berättelser, litteratur och läsning till flickor, pojkar och föräldrar i prioriterade områden.	Pågående	KFN, BUN

Målområde 4. Skolbibliotek

Alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek enligt skollagen. Det ska bidra till att öka eleverns måluppfyllelse. Skolbiblioteken ska vara en del av skolans pedagogiska verksamhet och fungera som ett stöd i undervisningen.

Skolbiblioteket ska vara skolans informationscentrum, både för läslust och för informationskompetens. Elever med särskilda behov ska få tillgång till medier anpassade utifrån deras behov. För att utvecklas som läsare erbjuds eleverna text i olika former, tryckt och av olika slag, fack- och skönlitteratur samt på olika språk

Delmål

- Inom ramen för skolornas systematiska kvalitetsarbete ska det framgå hur skolbiblioteken bidrar till att öka eleverns måluppfyllelse.

Aktiviteter	Klart senast	Ansvarig
En övergripande skolbiblioteksplan arbetas fram för att säkerställa eleverns tillgång till skolbiblioteksverksamhet.	2018	BUN, TSN

Målområde 5. Biblioteksverksamheten ska vara tillgänglig för alla

Personer med funktionsnedsättning är en prioriterad grupp enligt bibliotekslagen. Verksamheten ska underlätta för människor att ta del av bibliotekets utbud av tjänster och aktiviteter oavsett fysiska och psykiska förutsättningar. Det innebär att uppmärksamma både den fysiska tillgängligheten i lokaler och tillgänglighet till utbud av medier och tjänster-

Delmål

- Bibliotekets tjänster och anpassade-fysiska och digitala medierna ska göras mer kända och utvecklas i samråd med målgruppen.
- Biblioteksverksamheter granskar och utvecklar verksamheten kontinuerligt ur ett tillgänglighetsperspektiv.

Aktiviteter	Klart senast	Ansvarig
Biblioteksservicen till personer med funktionsnedsättning ska stärkas i samarbete med vård- och omsorgsförvaltningen, Torshälla Stads förvaltning och Landstinget Sörmland.	Pågående	KFN, VON, TSN
Tjänsten <i>Boken kommer</i> ska nyttjas av fler.	2021	KFN
Folkbiblioteket ska ha regelbunden dialog med rådet för funktionshinderfrågor.	Pågående	KFN, TSN, KS

Målområde 6. Människors delaktighet

Delaktighet och möjlighet att påverka är allt viktigare för invånarna. Delaktighet att delta, att skapa själva men också att bidra med sin kunskap, kompetens och med sina synpunkter. Biblioteket ska vara en kreativ och öppen arena där besökaren kan vara både besökare och medskapare.

Delaktighet i samhället, att kunna påverka, sköta viktig samhällsändan och ta del av information kräver digital delaktighet, kunskap att använda it-teknik. Det kräver också en förmåga att förstå hur olika medier fungerar för att kunna värdera och kritisk granska den stora mängd information som finns tillgänglig. Biblioteket ska bidra till att stärka den digitala delaktigheten.

Delmål

- Biblioteket ska stimulera till ökad digital delaktighet och kunskap i samverkan med andra förvaltningar och externa aktörer.
- Möjligheten att vara medskapare vid aktiviteter och program ska öka
- Utvecklingsarbete av verksamheten ska ske i dialog och nära samarbete med olika användare. Barnrättsperspektivet ska vara vägledande.

Aktiviteter	Klart senast	Ansvarig
Folkbiblioteken ska prova nya metoder och arbetssätt för att ta reda icke-användares behov i syfte att nå nya besökare och skapa delaktighet kring biblioteksverksamheten.	2018	KFN, TSN
Biblioteket ska arbeta för att öka barn, ungdomar och vuxnas medie- och informationskunnighet. För	Pågående	KFN, TSN

Aktiviteter	Klart senast	Ansvarig
att stärka förmågan att kunna söka finna, kritiskt granska och använda information för olika syften och i olika sammanhang.		